

Pogovorno izrazje v prevodu pesmi Johnnyja Casha

Brina Klemencič

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
brina.klemencic@gmail.com

Izveček

V članku bomo obravnavali prevodno ustreznost pogovornih izrazov v prepesnitvah pesmi ameriškega pevca Johnnyja Casha v slovenščino. Za analizo je bilo izbrano besedilo iz dela *Johnny Cash: glasbeno in filmsko popotovanje* avtorja Mateja Krajnc. Namen članka je ugotoviti, za kakšne izraze se je prevajalec odločil ter kakšne strategije je pri tem uporabil. S primerjavo paralelnih besedil bomo ugotavljali, ali so izrazi ohranili svoj pomen ter slogovno vrednost.

1. Uvod

Matej Krajnc, ki se ukvarja s prevajanjem slavnih kantavtorjev, kot so Bob Dylan, Tom Waits in Leonard Cohen, je med drugim leta 2006 izdal delo *Johnny Cash: glasbeno in filmsko popotovanje*, ki vključuje tako biografske in diskografske podatke o pevcu kot prepesnitve, ki se jih je avtor lotil sam.

Pri prebranih pesmih nas je zanimal predvsem prevajalčev pristop h Cashevemu izrazito pogovornemu jeziku, ne le, ker gre za medjezikovni in medkulturni prenos, temveč ker je prevajalec omejen tudi z obliko, tonom in ritmom pesmi.

2. Prevajanje uglasbenih besedil

Čeprav morda prevodi tovrstnih besedil niso cenjeni kot ostali književni prevodi, se je treba zavedati, da so tovrstni prevodi lahko precej zahtevni, saj moramo razen pomena in ustreznosti upoštevati tudi rimo, kitice, ton in atmosfero pesmi, ki je navsezadnje namenjena izvedbi. Pesem je neprevedljiva, če skušamo *posnemati* njeno strukturalno enkratnost od zvena do zvena, od besede do besede, od verza do verza, od kitice do kitice. Pač pa je prevedljiva *v duhu in duru*. Prevedena pesem mora ohraniti metafizično jedro svojega srca, jedro, zaradi katerega je univerzalna in torej sploh razumljiva. (Dekleva 1999: 130)

Pri tovrstnem prevajanju glasba naenkrat prevzame dominantno vlogo: pesem mora dobro zveneti, pevec, ki jo izvaja, ne sme imeti problemov z dikcijo, predvsem pa z *ritmom*, ki usodno določa kvaliteto prevoda pesmi. Ritem je »zakon«, ki ostaja identičen v izvorniku in prevodu in nujno zaznamuje izbiro leksikalnega gradiva. Treba se je zanesti na inventivnost, na gibkost slovenščine, še in še preizkušati njene orkestralne sposobnosti in jim prisluskovati: dostikrat se zgodi, da z gradivom, ki je od izvornika presenetljivo daleč, »za sedmimi vodami in sedmimi gorami,« zadenemo bistvo atmosfere, ki jo izraža. (prav tam: 130)

3. Problemi prevajanja leposlovnih besedil v angleščini

Zlasti med prevajalci poezije pogosto opazimo težnjo po zgoščevanju v smislu povzemanja, interpretiranja in drugih oblik krajsanja izhodiščne besedilne podstave. (Mozetič 1997: 59) Takšne ukrepe navadno narekuje ritem verza oziroma število zlogov. Ker je znano, da ima angleščina precej več enozložnic kot slovenščina, kar v angleščini pišeči avtorji seveda s pridom uporabljajo, si morajo prevajalci v slovenščino pomagati na razne načine, zlasti pri besedilih, pisanih v strogi pesniški obliki.

Uroš Mozetič pravi, da je eden od pojavov, ki jih pogosto najdemo v slovenskih prevodih angleških in ameriških besedil, tudi večja ekspresivnost oziroma širjenje prevodne enote zaradi večje ekspresivne barvitosti ciljnega besedila. Rezultat postopka sam po sebi ne deluje tako moteče oziroma ne prikrajša bralca za estetiko branja, v glavnem zato, ker deluje na mikrobeseidilni ravni. V nekaterih primerih je omenjena širitev celo dobrodošla, pa čeprav vsebuje element pleonazma. (prav tam: 60)

4. Metoda

Za primerjavo sem izbrala Cashevo pesem *Leave That Junk Alone*, katere prevod najdemo v omenjenem delu. V pesmi avtor nagovarja ljubljeno žensko, naj opusti pijačo. Avtor naslova ni prevedel, ker pa gre za vrstico iz pesmi, lahko razberemo, da je stavek prevedel v »pust že to sranje pr mir«. Že tukaj ugotovimo večjo ekspresivnost v ciljnem besedilu, saj je izraz »sranje«, ki v SSKJ nosi oznako *nizko*, veliko močnejši kot angleški »junk«. V besedilu je tako še veliko podobnih primerov, ko se izrazi v ciljnem besedilu pomensko ali pa po stopnji ekspresivnosti ne skladajo popolnoma, saj gre za neformalen pogovorni jezik, ki se razlikuje zaradi medkulturnih razlogov.

Izhodiščno besedilo:	Ciljno besedilo:
<p>Well, you come home feeling for the knob on the door You better pick up your feet, you're gonna fall on the floor I keep on telling you, I'll tell you some more You better leave that junk alone and drink water</p>	<p>Zmeri prideš domov nažgana ko sod, počutim se koker kak idiot, zmeri težim ti in še ti bom težil – dej pust že to sranje pr mir in pij vodo,</p>
<p>Lord, that liquor is hot, drink water You don't wanna be a sot You better lay down the bottle And put on the top and drink cool H2O</p>	<p>žganje zna bit kar hudir – raj pij vodo, sej menda nočeš navadna pijandura bit, odlož raj to flašo in strezn se hit in pij hladno H2O!</p>
<p>Well, your eyes are baggy and a bloodshot red It's been a week or two since you've been in bed You better pay attention now to what I said You better leave that junk alone and drink water</p>	<p>Čist podplute in krvave maš oči, zdej ko vreča ležala boš vsaj sedem dni, poslušni me mal, ker jaz vem, kaj govrim – dej pust že to sranje pr mir in pij vodo,</p>
<p>Lord, that liquor is hot, drink water You don't wanna be a sot You better lay down the bottle And put on the top and drink cool H2O</p>	<p>žganje zna bit kar hudir – raj pij vodo, sej menda nočeš navadna pijandura bit, odlož raj to flašo in strezn se hit in pij hladno H2O!</p>
<p>Well, now I'll forgive you for your running around If you just promise that you come unwound I'll buy you anything you want in town If you'll leave that junk alone and drink water</p>	<p>Rad ti oprostil bom, da tak divja si bla, če mi oblubiš, da nauš več tankala – čist vse ti bom kupu, kar hotla boš met, sam pust že to sranje pr mir in pij vodo,</p>
<p>Lord, that liquor is hot, drink water You don't wanna be a sot You better lay down the bottle And put on the top and drink cool H2O</p>	<p>žganje zna bit kar hudir – raj pij vodo, sej menda nočeš navadna pijandura bit, odlož raj to flašo in strezn se hit in pij hladno H2O!</p>

5. Izražanje pogovornega jezika

V originalu najdemo:

- zvezo *You better (pick up your feet)*, brez pomožnega glagola *to have* (you had better...);
- skrajšane večbesedne glagolske oblike (*you're, don't, I'll, it's*), ki nakazujejo neformalen jezik;
- skrajšane pogovorne oblike glagolov, kot so *gonna* in *wanna*, ki v pisni obliki posnemajo izgovor besed v angleščini;
- medmeta oz. mašili *well* in *Lord*, ki poskrbita za živost jezika;
- metaforične slike, ki opišejo stanje, ki ga pesnik želi predstaviti (*Feeling for the knob on the door* – vinjenost, *pick up your feet* – poziv objektu, *you're gonna fall on the floor* – poslabšanje stanja objekta) in izraz *junk*, ki v tem primeru predstavlja alkohol in nosi slabšalno konotacijo.

V Krajnčevih prevodih je zaznati predvsem osrednjeslovenski pogovorni jezik. V prepesnitvi to dokazujejo številni primeri:

- izpad glagolske pripone *i* v nedoločniku, namenilniku in velelniku (*odlož, strezn se, zna bit*)
- izpad nenaglašene končnice –o (*čist, tak*)
- izpad samoglasnikov ali zlogov, zlitja glasov in prevoji (*zmeri, dej, pr mir, kr, bit, raj, maš, poslušni, bla, nauš, mal, govrim, kupu, hotla*)

Izbor leksike v slovenskem prevodu:

- uporabljeni so izrazito pogovorni izrazi (z dodanimi oznakami iz SSKJ): *idiot* (pog., slabš.), *težiti, hudir* (pog.); in še ekspresivnejši: *flaša* (nižje pog.), *sranje* (nizko), *tankati* (pog.), *pijandura* (slabš.).
- metaforične primerjave: *nažgana kot sod* in *ležati kot vreča*.

Predvsem v primeru leksike je opazna veliko večja ekspresivnost. Na primer, ko je v originalu uporabljena le navidezno nevtralna predstava človeka, ki tiplje za kljuko (*feeling for the knob on the door*), s čimer je nakazana vinjenost objekta, je to v prevodu izraženo veliko bolj eksplicitno in v ekspresivnem jeziku (*nažgana ko sod*).

6. Sklep

Opisani in drugi podobni primeri dokazujejo, da je avtor iskal pogovorne ustreznice, ki bi bile primerne za število zlogov in ritem pesmi, ki pa ne morejo zmeraj tudi popolnoma ustrezati izvirniku v smislu pomena in stopnje neformalnosti oz. formalnosti jezika. Atmosfera pesmi se je obdržala, pa tudi rahlo potencirala, tudi kot posledica omejenega izbora ustreznice. Prepesnitev namreč vsebuje rešitve, ki niso popolnoma pomensko skladne z originalom, vplivajo pa na slogovno vrednost besedila in s tem potencialno na sprejem publike.

7. Viri in literatura

7.1. Viri

Krajnc, Matej, 2006: *Johnny Cash: glasbeno in filmsko popotovanje*. Ljubljana: UMco (Knjižna zbirka Premiera št. 57).

Johnny Cash – Leave That Junk Alone Lyrics. Dostopno na: <http://www.lyricspond.com/artist-johnny-cash/lyrics-leave-that-junk-alone-1> (26.12.2009)

7.2. Literatura

Dekleva, Milan, 1999: *Prevajanje v duhu in duru*. V: Smolej, Tone (ur.): *Prevod uglasbenih besedil. Prevod trubadurske lirike. 24. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev. 130–133.

Krajnc, Matej, 2007: *Prevajanje rockovskih pesnikov*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Longman English Dictionary Online. Dostopno na: <http://www.ldoceonline.com/> (26.12.2009)

Mozetič, Uroš, 1997: *Splošni in posebni problemi prevajanja angleških in ameriških leposlovnih besedil v slovenščino*. V: Grosman, Meta in Uroš Mozetič (ur.): *Književni prevod*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 57–71.

Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.

Toporišič, Jože, 1991: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.